

РОЗВИВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Д.В. Цвинда

*студентка психолого-педагогічного факультету
Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ»*

Вступ. У статті розглядаються особливості впровадження системи розвивального навчання щодо забезпечення гармонійного розвитку молодшого школяра в умовах соціальної адаптації під час вивчення курсу природознавства.

Особливої актуальності на сьогодні набула проблема реалізації розвивального принципу навчання в освітньому просторі сучасної початкової школи, у тому числі і на уроках природознавства, оскільки прогресивний розвиток українського суспільства вимагає від сучасного вчителя початкової школи уміння правильно організувати навчальний процес, який би забезпечив гармонійний розвиток творчої та всебічно освіченої особистості учня початкових класів, який має яскраву індивідуальність та може приймати зважені рішення за змінених складних умов сьогодення, усвідомлювати глобальні екологічні проблеми людства і намагатися брати посильну участь у їх запобіганні чи вирішенні.

На нашу думку, для забезпечення розвитку творчості молодшого школяра, а також формування його соціальної компетентності можливе через впровадження в сучасний освітній процес елементів системи розвивального навчання Д. Б. Ельконіна – В.В. Давидова, головною метою якої є формування в учнів уміння вчитися та використовувати набуті знання у повсякденному житті, що і відповідає сучасним вимогам освіти.

Відповідно до вищевказаної концепції уміння навчатися в учнів початкових класів формується через використання цікавого навчального матеріалу та виконання творчих завдань, що носять дискусійний характер.

Мета роботи визначити основні аспекти використання елементів розвивального навчання Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова у практиці початкової школи та розробити систему вправ та завдань щодо використання уроках природознавства.

Об'єкт та методи дослідження – процес використання системи вправ, які б забезпечили розумовий розвиток молодших школярів та їх соціальну адаптацію на уроках природознавства.

Нами були використані наступні методи: опрацювання та аналіз науково-методичної літератури, а також метод спостереження.

Результати та їх обговорення. Аналіз наукової літератури засвідчив що, теоретичною основою розвивального навчання Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова є *концепція навчальної діяльності школярів*, яка передбачає повноцінний розвиток психічних процесів.

У своєму дослідженні Д.Б. Ельконін і В.В. Давидов за основу поклали ідею Л.С. Виготського про те, що навчання передусє психічному розвитку. При цьому вчені зазначають, що психічний розвиток, буде проходити більш інтенсивно у дитини за умови включення в діяльність, яка відповідає її віковим особливостям. Д.Б. Ельконін встановив, що такими генетично допустимими видами діяльності дітей є безпосередньо-емоційне спілкування, предметно маніпулятив на діяльність, ігрова діяльність, навчальна діяльність, інтелектуально-особистісне спілкування, громадсько-корисна і навчально-професійна діяльність.

Для кожного вікового періоду характерний основний або провідний вид діяльності. Для дітей молодшого шкільного віку провідною є навчальна діяльність.

Навчальне завдання в технології розвивального навчання подібне до проблемної ситуації. У розвивальному навчанні якість та обсяг виконаних школярами завдань оцінюють не з позиції суб'єктивного уявлення вчителя стосовно доступності знань учню, а з позиції суб'єктивних можливостей дитини. Якщо учень працює на межі своїх можливостей, він неодмінно заслуговує високої оцінки [5, с.62–67].

Д.Б. Ельконін та В.В. Давидов виділяють такі цілі і завдання розвивального навчання: 1) формувати теоретичну свідомість і мислення; 2) передати дітям не лише знання, вміння і навички але й способи розуміння дій; 3) відтворити в навчальній діяльності дітей логіку наукового пізнання.

Особливості методики розвивального навчання Д.Б. Ельконіна – В.В. Давидова полягають у концепції цілеспрямованої навчальної діяльності (ЦНД). Цілеспрямована навчальна діяльність відрізняється від інших видів навчальної діяльності насамперед тим, що спрямована на отримання не зовнішніх а внутрішніх результатів, на досягнення теоретичного рівня мислення. Тобто її можна визначити як особливу форму активності дитини, спрямовану на зміну самої себе, як суб'єкта навчання [2, с. 44–50].

У новому Державному стандарті початкової загальної освіти, зазначено, що учні початкових класів повинні набути уміння самостійно здобувати знання через спостереження, уміння проведення дослідів, порівняння, класифікації та інші. Тобто вивчення освітньої галузі «Природознавство» знайомить учнів початкових класів з основними методами пізнання навколишньої дійсності.

Під час проведення уроку природознавства вчитель повинен систематично використовувати один із основних методів пізнання навколишньої дійсності – спостереження. Щодо забезпечення формування поняття «сезонні зміни», вчителю необхідно забезпечити систематичне проведення спостережень за змінами, що відбуваються у живій та неживій природі у різні пори року.

Пропонуємо систему вправ та завдань щодо забезпечення творчого розвитку молодшого школяра на уроках природознавства. Для розвитку спостережливості на одному з уроків учням необхідно запропонувати розповісти про собаку (собаки різних порід зображені на картинках) так, щоб сусід по парті міг скласти її зображення з деталей (деталі потрібно вирізати перш ніж запропонувати завдання). Скласти собаку буде складно, якщо складена розповідь буде неповною, фрагментарною. Вчителю необхідно підвести молодших школярів до наступної думки: необхідно скласти для себе план з перерахуванням того, що потрібно не забути описати (всі частини тіла – голова, туло вище, ноги...; можливі ознаки: довга чи коротка шерсть, висячі чи стоячі вуха і т.д.). Після розповіді по плану завдання виконується краще. Аналогічний підхід можна використовувати і при складанні програм спостереження за іншими об'єктами чи явищами навколишньої дійсності.

У другому класі учні ознайомлюються з таким вимірювальним приладом як гномон та термометр. Причому учні не тільки знайомляться з вище зазначеними приладами, а можуть самостійно сконструювати їх. Використовування моделювання сприяє розумовому розвитку молодших школярів та формуванню первинних конструктивних навичок.

Вагоме місце у вивченні природознавства займає дослід. Він дає можливість побачити різноманітні природні процеси, властивості природних об'єктів, зрозуміти сутність природних явищ, сприяє формуванню матеріалістичного усвідомлення фактів і явищ природи, розвиває спостережливості, мислення і мовлення молодших школярів.

При вивченні теми «Природа восени» (2 клас) дітям можна поставити проблемне питання «Чому без світла рослина жовтіє?», у процесі вирішення якого учні висунуть гіпотези, знаходять спосіб перевірки гіпотез, тобто проводять дослід.

Порівняння є одним із важливих способів пізнання навколишнього світу. Воно сприяє кращому розумінню й засвоєнню особливостей предмета, забезпечує активність мисленневих процесів. Під час навчання учнів порівнюють об'єкти та явища природи, що вивчаються, важливо послідовно і цілеспрямовано керувати дітьми на окремих етапах пізнавальної діяльності (спостереження за об'єктами і явищами природи, виділення суттєвих ознак, розкриття сутності порівняння і т.д.). Це полегшить засвоєння уміння порівнювати, прискорить перенос цього прийому в нові навчальні ситуації.

Для застосування порівняння на уроці природознавства можна використовувати такі завдання:

1. Є предмети (*корисні копалини – граніт й кам'яне вугілля*), відома ознака (*колір або твердість, походження чи використання* і т. д.) – необхідно встановити результат порівняння (*граніт червоний, вугілля чорне*)

2. Є предмети (*граніт, вугілля*), відомий результат порівняння (*один – червоний, інший чорний*) – потрібно встановити яка ознака була обрана (*колір*).

3. Відома ознака (*колір*) і результат порівняння (*один – червоний, інший – чорний*) – необхідно підібрати відповідні предмети (*з набору корисних копалин обрати відповідні зразки*).

Використання структурно-логічних схем є цікавим засобом вивчення навколишньої дійсності на уроках природознавства, що дає змогу навчити дітей порівнювати, відокремлювати загальне та визначати відмінності у явищах і предметах. Структурно-логічні схеми мають на меті актуалізувати логічне мислення дітей. Наприклад, можна сформулювати такою структурно логічною схемою за передбачає виділення певних ознак (*хто?, де живе?, якого розміру?, якого кольору?, чим харчується?, як говорить?, занесений до червоної книги чи ні?*).

Висновки. Систематичне використання проблемних ситуацій, структурно-логічних схем, творчих завдань сприяє розвитку творчої, мислячої особистості молодшого школяра, який на високому рівні може використовувати набуті знання у практичній діяльності. Розвивальне навчання на уроках природознавства є не лише дієвим засобом формування екологічних знань, умінь і навичок молодших школярів, а й засобом формування свідомої поведінки у довкіллі, що й повинно стати одним з головних важелів у забезпеченні екологічної освіти молодших школярів та швидкому адаптуванню їх у соціальному середовищі.

Список використаної літератури

1. Выгодский Л.С. Избранные психологические исследования / Л.С. Выгодский. – М., 1956. – 431с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П. Наволокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2011. – 176 с.
3. Замашкіна О. Ідея розвивального навчання молодших школярів у педагогічних дослідженнях 70х-80х років / О. Замашкіна // Початкова школа. – 2004. – № 7. – С. 13-18.
4. Молодцова А.А. Стоки развивающего и воспитывающего обучения / А.А. Молодцова // Начальная школа. – 2005. – №11. С. 45–49.
5. Чепіль М.Н. Педагогічні технології: навч. посіб. /М.М.Чепіль, Н.З.Дудник. – К.: Академвидав, 2012.– 224 с.